

НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ЯК ВИДУ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ

Богиня Л.В., Скальська С.А., Трусова Л.В.

Українська медична стоматологічна академія

Охарактеризовано особливості навчання іноземних студентів читання як виду мовленнєвої діяльності на початковому етапі. Автори з'ясовують проблемні питання відбору текстового матеріалу з урахуванням майбутнього фаху, системи завдань для забезпечення формування навичок різних видів читання як основного способу отримання наукової інформації під час навчання в закладах вищої освіти.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, іноземні студенти, домашнє читання, тексти для читання, вправи для навчання читання.

The article reveals the peculiarities of the teaching of foreign students' reading as a type of speech activity at the initial stage. The authors find out the problematic issues regarding the selection of text material, taking into account the future of the speciality, a system of tasks for ensuring the formation of skills of different types of reading as the basic way of obtaining scientific information in the process of studying in higher education institutions.

Keywords: speech activity, foreign students, home reading, texts for reading, exercises for teaching reading.

В умовах сучасних інтеграційно-глобалізаційних процесів у світовому просторі та реформування системи вищої освіти в Україні особливо актуалізується проблема змісту і якості мовної підготовки іноземних громадян у нефілологічних ЗВО [7].

Тимчасовими програмами з української мови як іноземної та російської мови як іноземної для студентів підготовчих факультетів/відділень вищих навчальних закладів МОЗ України [6] передбачено формування мовленнєвої компетенції в чотирьох видах діяльності: читанні, аудіюванні, говорінні, письмі.

Практична мета курсу "Українська (російська) мова як іноземна" полягає у формуванні в студентів іншомовної комунікативної компетенції – забезпечення достатньо вільного і функціонально адекватного вміння використовувати мову в різноманітних ситуаціях соціального, навчально-академічного і професійно-орієнтованого спілкування [6].

Аналіз наукової літератури останніх років показав, що питання навчання читання іноземних студентів на етапі довшівської підготовки досліджували Т.Ревякіна, А. Чистякова, І.Гапочка, Н.Карпенко, Л. Журавльова, О.Новікова та ін., зазначаючи, що проблема навчання читання пов'язана з різними аспектами процесу формування мовленнєвої компетенції в процесі вивчення мови як іноземної: розширенням мовних знань студентів із метою вдосконалення усного мовлення, формуванням соціокультурної компетентності в процесі читання, забезпеченням вивчення спеціальних дисциплін і читання текстів за фахом тощо.

Звернення до розгляду цього питання в нашій статті зумовлено методичною необхідністю і має на меті описати процес навчання читання на початковому етапі, запропонувавши деякі шляхи відбору матеріалів, системи вправ і завдань для контролю формування навичок цього виду мовленнєвої діяльності.

У системі вивчення мови як іноземної на підготовчому відділенні читання має велике значення, тому що допомагає задовольнити пізнавальні потреби студента в отриманні нової інформації, пов'язаної з його майбутньою професією. Одним із головних практичних завдань викладачів підготовчого відділення є навчання читання, оскільки під час читання в студентів формуються навички мовлення в монологічних і діалогічних формах, розширюється лексичний запас, накопичуються та закріплюються знання не лише з мови, а й культури, історії, побутових традицій тощо.

Навички читання формуються з першого дня навчання іноземців на підготовчому відділенні. Вивчаючи букви-звуки, студенти вчаться співвідносити графічний образ букви зі звуком, що йому відповідає, прочитують перші склади, слова, речення. У процесі читання формуються навички правильного словесного і фразового наголосу, правильність відтворення інтонаційних конструкцій ІК-1, ІК-2, ІК-3 в діалогічному мовленні. На початковому рівні (А-1) на навчання читання відводиться не менше 40% навчального часу [6].

На перших заняттях студенти читають уголос, навчаючись правильно інтонувати і робити паузи. Читання вголос – це не лише важливий етап оволодіння читанням мовчки. Читання вголос сприяє формуванню внутрішніх узагальнених артикуляторних схем і виступає основою формування внутрішньої мови. У методиці розроблені різні вправи для формування навичок і розвитку вмінь техніки читання [9].

Коли студенти опанують правильну вимову звуків, слів та інтонування речень, можна чергувати читання вголос і мовчки, пришвидшуючи темп. На цьому етапі основним видом читання стає навчальне читання із загальним охопленням змісту адаптованих текстів, актуальних здебільшого в навчально-побутовому аспекті.

Перехід до вивчення мови на базовому рівні (А-2) дещо змінює співвідношення часу, відведеного на навчання читання: до 20% аудиторного часу й 40% часу самостійної роботи студент має працювати саме над читанням. На цьому етапі пропонують використовувати спеціально розроблені чи адаптовані тексти-описи, тексти-розповіді, сюжетні тексти за тематикою соціокультурної сфери чи сфери повсякденного спілкування.

На підготовчому відділенні УМСА розроблені й апробовані в навчальному процесі навчальні посібники «Читаймо українською» та «Учимся читать и говорить по-русски», які складаються з трьох частин. Перша частина – це спеціально складені тексти, за тематикою співвіднесені з програмами з української/російської мов і основані на принципі «однієї трудності», тобто граматичний матеріал тексту базується на одній темі. Наприклад, тексти «Аудиторія, де ми навчаємось», «Кімната, в якій я живу», «Квартира, де живе мій друг», «Моя сім'я» демонструють уживання різних форм місцевого відмінка. Під час читання студенти не тільки відпрацьовують навички вимови, повторюючи граматику, а й вивчають нову лексику (назви меблів, предметів домашнього вжитку, посуду тощо), ознайомлюються з культурою і традиціями України. Разом із тим, уже на цьому етапі вводяться перші професійно орієнтовані елементи. Так, читаючи текст «Квартира, де живе мій друг», студенти вивчають слова *кардіолог*, *фармацевт* (професії батьків друга), *медична література*, *довідник*, *ліки* тощо, необхідні майбутнім студентам-медикам.

Залежно від цілей окремого заняття використовуються різні види читання:

- ознайомче читання (розуміння основного змісту);
- навчальне читання (повне розуміння змісту);
- пошукове читання (знаходження і виділення необхідної та цікавої інформації).

У навчальній практиці роботу з текстом традиційно поділяють на 3 етапи:

- передтекстовий (етап адаптації);
- текстовий (контроль розуміння змісту прочитаного);
- післятекстовий (аналіз і оцінка прочитаного).

З огляду на це, тексти посібника супроводжуються комплексом вправ і завдань. Перший етап – один із найважливіших, тому що він створює сприятливі умови для повноцінного читання і сприйняття тексту. Передтекстові завдання передбачають:

– семантизацію нових слів за допомогою словників і малюнків, щоб під час читання не перекладати кожне слово, а розуміти текст цілісно. Для скорочення часу виконання цього завдання можна поділити студентів на підгрупи (якщо текст використовується для аудиторної роботи);

- складання з новими словами словосполучень;
- підбір синонімів та антонімів до слів запропонованої групи;
- утворення за допомогою префіксів і суфіксів спільнокореневих слів;
- складання речення з поданих слів;
- пошук тематично «чужих» слів у наведеному переліку.

Власне текстовому етапу мають передувати притекстові вправи з «комунікативними установками», які допомагають спрямувати увагу учнів на одиниці тексту, значущі для осмислення:

- визначення за назвою тексту його можливого змісту;
- розуміння тексту за першим і останнім реченнями тощо.

Післятекстові вправи спрямовані на контроль прочитаного та «вихід» в усне мовлення:

- виконання тестового завдання з метою перевірки розуміння основних положень тексту;
- заповнення пропусків у реченнях словами з тексту;
- відповіді на запитання;
- складання плану і переказ (від свого імені чи від імені героя);
- бесіда на тему прочитаного, формулювання власної думки з приводу прочитаного з опорою на власний досвід.

Друга частина посібника містить адаптовані тексти медичного спрямування. Серед них є тексти про видатних медиків і сюжетні тексти з описом «медичної ситуації». Наприклад, текст «Лікар – професія без національності» описує випадок, коли хірургічну операцію дівчинці з Литви виконували хірург-грузин, медсестри українка і росіянка, а доправили її до лікарні литовці. Крім спеціальних медичних термінів, які, безумовно, варто вивчати, цей текст ставить ще й деонтологічні питання, обговорення яких із використанням інтерактивних методик «займи позицію» чи «зміни позицію» спонукає студентів до роздумів, розвиває навички монологічного і діалогічного говоріння.

Робота викладача з навчання читання полягає не лише в тому, щоб навчити студентів власне читати, а і в тому, щоб спонукати їх використовувати вивчене в майбутній професійній діяльності. Відомо, що студенти, в яких достатньо сформовані навички читання, краще засвоюють лексику під час вивчення мови за професійним спрямуванням.

Запропоновані тексти використовуються для самостійної роботи студентів як завдання для домашнього читання, контроль якого відбувається за допомогою тестових завдань та участі в обговоренні проблеми, окресленої текстом.

Одним зі шляхів удосконалення занять із домашнього читання на початковому етапі навчання є використання інтерактивних технологій, оскільки вони визначають діалог як провідну форму навчально-пізнавальної інтерактивної взаємодії з оперативним зворотним зв'язком і передбачають урахування основних методичних принципів навчання ІМ: комунікативності й ситуативно-тематичної організації навчання [4;5].

Уміння читати розвиває мислення, збагачує світогляд, збільшує словниковий запас, допомагає краще розуміти оточення, підвищує впевненість, сприяє кращому оволодінню навичками спілкування лікар-пацієнт.

Подальшу роботу з цього питання вбачаємо в створенні й виданні комплексу посібників для навчання читання іноземних студентів – майбутніх медиків.

Список використаної літератури

1. Гапочка И.К. Методические концепции обучения чтению на русском (иностранном) языке : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания» / И.К. Гапочка. – М., 1978. – 24 с.
2. Журавлева Л.С. Обучение чтению / Л.С. Журавлева, М.Д. Зиновьева. – М. : Рус. яз., 1988. – 153 с.
3. Карпенко Н. М. Інтерактивні технології на заняттях із домашнього читання на початковому етапі навчання іноземної мови у студентів вищої мовної школи / Н. М. Карпенко, В. В. Смельянська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 3. – С. 88–92.
4. Коваль Т. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / Т. Коваль // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2011. – № 6 (26). – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/546/451>.
5. Лещенко Т. О. Читаємо українською: посібник для іноземних студентів 1-2 курсів (соціокультурний аспект). Ч. 1 / Т. О. Лещенко, О.М. Шевченко, Г. М. Козуб. – Полтава : ФОП Гаража М. Ф., 2018.–129 с.
6. Тимчасова програма навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» для іноземних студентів підготовчих факультетів/відділень вищих навчальних закладів МОЗ України. – К., ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет», 2015. – 78 с.
7. Чистякова А.Б. Проблеми навчання говоріння іноземців у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі / А.Б. Чистякова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки : зб. наук. пр. – Х., 2011. – Вип. 18. – С. 291–301.
8. Чистякова А.Б. Організація навчання читання іноземців на заняттях з мови у вищому навчальному закладі / А.Б. Чистякова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. Міжпредметні зв'язки : зб. наук. пр. – Х., 2012. – Вип. 20. – С. 212–222.